

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّآلِ مُحَمَّدٍ وَّعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

مطالعات اجتماعی

پنجم دبستان

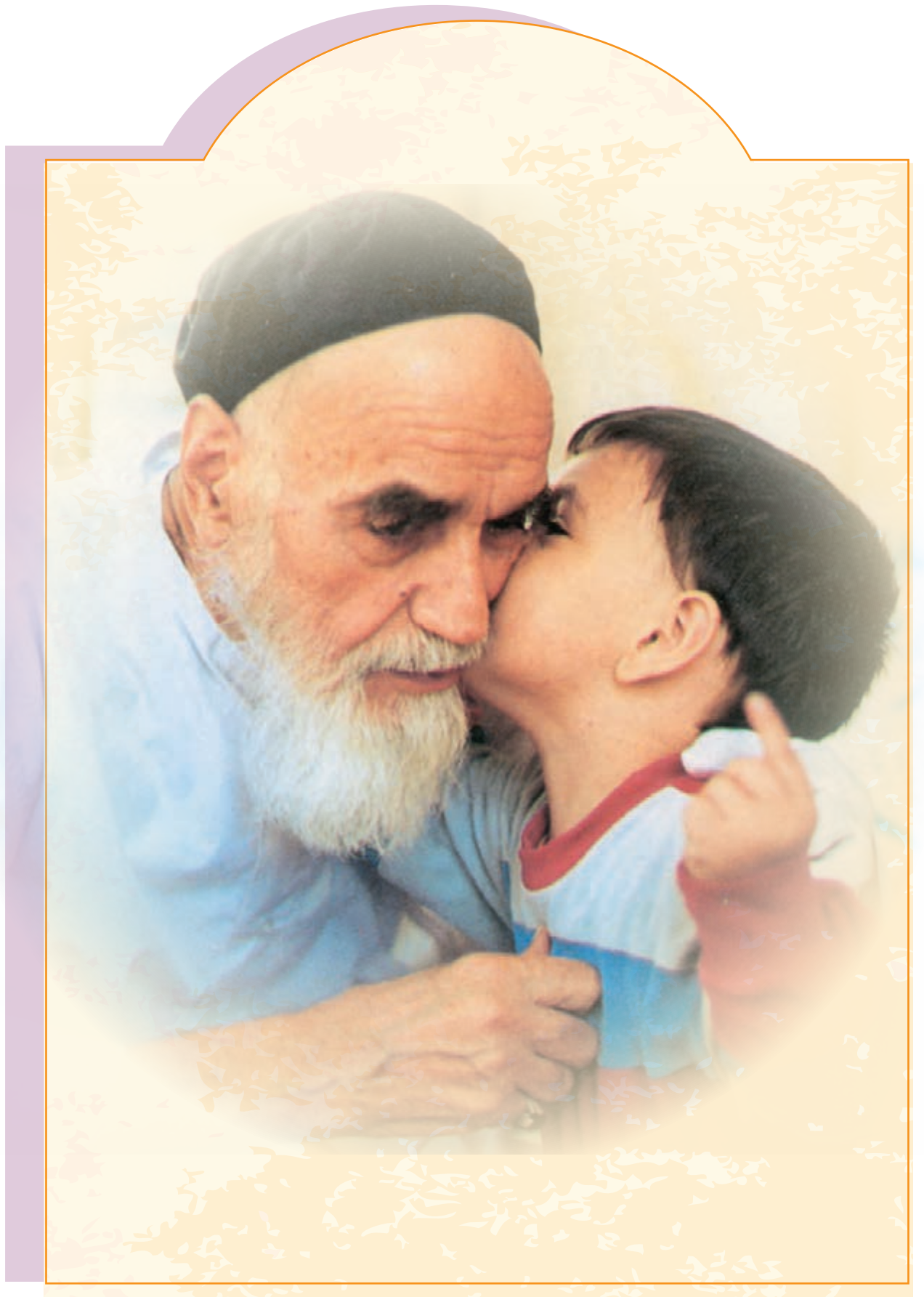

وزارت آموزش و پرورش سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

- نام کتاب: مطالعات اجتماعی - پنجم دبستان - ۵۵۰۷۱
پدیدآورنده: سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توان‌بخشی
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: محسن غفوریان، منیره عزیزی، ساجد یعقوب‌نژاد، صدیقه رضایی (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
- ناهد فلاحیان، ساجد یعقوب‌نژاد و صدیقه رضایی (اعضای گروه تألیف)
مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره‌ی چاپ و انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
شناسه افزوده آماده‌سازی: احمدرضا امینی (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - حسین وهابی (طراح گرافیک و صفحه‌آرا) - زهرا گودرزی (تصویرساز)
- نشانی سازمان: تهران: خیابان انقلاب - خیابان شهید برادران مظفر - شماره ۶۶ - تلفن: ۴۵۵ ۶۶۹۷۰
دورنگار: ۶۶۹۷۰۷۷۸، کد پستی: ۱۴۱۶۹۳۵۶۸۴
ناشر: شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده‌ی ابعلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳
دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۴۹۷۹ - ۱۱۱۵۵
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام»
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ چهارم ۱۴۰۱

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی
به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به
سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.ir یا
www.irtextbook.com مراجعه نمایید.

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان آموزش و پرورش استثنایی است و هر گونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست

فصل اول – زندگی با دیگران

- درس اول: احساسات ما ۱۰
- درس دوم: من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنم ۱۸
- درس سوم: آداب معاشرت و رفتار مناسب (۱) ۲۴
- درس چهارم: آداب معاشرت و رفتار مناسب (۲) ۲۸

فصل دوم – نکات ایمنی

- درس پنجم: مراقبت و ایمنی در خانه ۳۲
- درس ششم: مراقبت و ایمنی در مدرسه ۳۷
- درس هفتم: مراقبت از خود در کوچه و خیابان ۴۰

فصل سوم - محیط زندگی ما

- درس هشتم: کوه‌ها و دشت‌های زیبا ۴۸
- درس نهم: آب و زندگی ۵۴
- درس دهم: آب و هوا ۶۰

فصل چهارم - نیازهای ما

- درس یازدهم: خرید کالاها ۷۰
- درس دوازدهم: آشنایی با شغل‌ها ۷۴

فصل پنجم - کشور باشکوه من

- درس سیزدهم: سفر به تبریز ۸۰
- درس چهاردهم: سفر به شیراز ۸۶

به نام خدا

یکی از اهداف کلیدی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، پرورش تربیت یافتگانی است که از دانش‌های پایه و عمومی سازگار با نظام معیار اسلامی و نیز دانش، بینش و مهارت‌ها و روحیه مواجهه علمی و خلاق با مسائل فردی، خانوادگی و اجتماعی برخوردار گردند. زمینه تحقق چنین هدفی ارائه راهکارهای مبتنی بر نظریه و پژوهش بنیان، نظیر طراحی، تهیه و تولید برنامه درسی است که محوریت تمامی فعالیت‌های آموزشی را بر عهده دارد. برنامه درسی در واقع نقشه و راهنمایی برای یادگیری در مدارس است که یادگیرنده آن را تجربه و مشاهده می‌کند.

برنامه‌ریزی درسی کودکان و دانش‌آموزان با نیازهای ویژه با مدنظر قرار دادن تمامی ابعاد چهارگانه زیر نظام برنامه درسی (طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی) در یک بافت منسجم و هماهنگ با اهداف نظام تعلیم و تربیت رسمی و همسو با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند برنامه درسی ملی سازمان‌دهی می‌شود. فرایند تهیه و تولید محتوای درسی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه ضمن لحاظ نمودن ساحت‌های تربیتی حاکم بر فلسفه تعلیم و تربیت و با نگاهی همه جانبه و منعطف با توجه به هویت هریک از متریبان تلاش دارد با گنجاندن فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر نیازها و علائق کودکان و دانش‌آموزان متناسب با موقعیت و الزامات برنامه درسی زمینه‌ساز سه رکن تعدیل، انطباق و بسط باشد.

خداوند متعال را شاکریم که با مسئولیت‌پذیری جمعی عوامل سهیم و مؤثر در تمامی سطوح (از استاد تا مدرسه) و بهره‌گیری از ظرفیت‌های ملی و بومی توانستیم در فرایند کسب شایستگی‌های متریبان خود گام‌های ارزشمندی را برداریم.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی از تلاش و مساعی همه دست‌اندرکاران که ما را در تهیه و تولید این محتوا یاری داده‌اند، تقدیر و تشکر نموده و خواستار ارائه نظرات و پیشنهادهای سازنده در جهت ارتقای کیفیت این محتوا می‌باشد.

معاون وزیر و رئیس سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

سخنی با همکاران گرامی

خداوند متعال را سپاس می‌گوییم که به لطف او توانستیم کتاب جدید مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه را تولید و به شما تقدیم کنیم. تدوین این کتاب بر مبنای تغییرات جدید در حوزه مطالعات اجتماعی با توجه به اسناد بالادستی آموزش و پرورش، سند تحول بنیادین و سند برنامه درسی ملی صورت گرفته است.

مطالعات اجتماعی یکی از حوزه‌های مهم یادگیری است که در آن بر تربیت اجتماعی و مهارت‌های زندگی تأکید می‌شود. این برنامه سعی می‌کند زمینه‌های تربیت اجتماعی و فردی را فراهم آورد و هدف اصلی آن به‌ویژه در حوزه‌ی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، ارتقای آگاهی و توانمندی آن‌هاست به طوری که قادر به زندگی مستقل در اجتماع بوده و بتوانند نیازهای خود را به طور مناسب برآورده سازند و با دیگران رابطه مناسب و مطلوب برقرار کنند. از آنجایی که کسب مهارت‌های زندگی اجتماعی یکی از اهداف مهم این کتاب است دانش‌آموزان باید بتوانند آموخته‌ها را در زندگی واقعی به کار ببرند. آموزش مطالعات اجتماعی زمانی به اهداف خود دست می‌یابد که در رفتار و نگرش دانش‌آموزان تغییرات مطلوب به‌وجود آید. به منظور نیل به اهداف فوق، توجه شما معلم عزیز را به رعایت نکات زیر جلب می‌نماییم:

- به اهداف اصلی هر درس یا تأکید بر کسب مهارت‌های زندگی فردی و اجتماعی توجه کنید و از پرداختن به مسائل حاشیه‌ای و وادار نمودن دانش‌آموزان به محفوظات و طراحی سؤال و جواب‌هایی کلیشه‌ای بپرهیزید و فضایی برای تعامل و تمرین به‌وجود بیاورید.
- عمده‌ی فعالیت‌های طراحی شده در کتاب باید در حین تدریس انجام شود و آن‌ها را به منزل محول نکنید. در دروسی که به شیوه‌ی داستانی تنظیم شده است، با صدای بلند و به طور جذاب، بخش بخش داستان را بخوانید و سپس با طرح پرسش‌های شفاهی، دانش‌آموزان را به گفت‌وگو و دقت پیرامون مفاهیم و نکات هر درس وادارید. در بیشتر بخش‌های کتاب پاسخ‌های شفاهی به پرسش‌ها کفایت می‌کند و دانش‌آموزان را به نوشتن پاسخ‌های طولانی وادار نکنید.
- تأکید می‌شود که ملاک اصلی سنجش ارزشیابی این درس نیز عمدتاً فعالیت‌های به کار بندیم است. با ارزشیابی مستمر دریابید که مشکل و نقص آموزشی کجاست و چگونه می‌توان به دانش‌آموز کمک کرد تا کار خود را اصلاح کند.
- تفاوت‌های فردی اعم از ذهنی، فرهنگی، خانوادگی و ... را در نظر بگیرید و به همین سبب از روش‌های متنوع برای انتقال مفاهیم و تدریس استفاده کنید.

- از رسانه‌های متنوع و جذاب در کلاس استفاده کنید. مطالب این کتاب تنها الگوهایی را در اختیار شما می‌گذارد. به کتاب بسنده نکنید و با استفاده از عکس‌ها، نمایش فیلم در هر زمینه، گردش علمی در طبیعت و مشاهده‌ی پدیده‌های جغرافیایی یا بازدید از مؤسسات اجتماعی، دعوت از صاحبان مشاغل به کلاس و ... فرایند یادگیری را عینی و به زندگی واقعی نزدیک کنید.
- برای کسب مهارت‌های زندگی اجتماعی، همکاری و همراهی خانواده‌های دانش‌آموزان ضروری است. لذا با برگزاری جلسات مداوم با خانواده‌ها و توجه به آن‌ها در موضوعات مختلفی که آموزش می‌دهید، همراهی و حمایت آن‌ها را جلب کنید.
- کتاب درسی مطالعات اجتماعی مشتمل بر پنج فصل؛ زندگی با دیگران، نکات ایمنی، محیط زندگی ما، نیازهای ما، کشور باشکوه من و چهارده درس تدوین شده است. نحوه سازمان دهی محتوا در این کتاب به گونه‌ای صورت گرفته که از محیط‌های آشنا به سایر محیط‌ها و از شناخت خود تا جامعه گسترش می‌یابد. ساختار کتاب عبارت است از:
- **تصویر عنوانی:** هر فصل با یک یا چند تصویر شروع می‌شود که هدف از ارائه این تصاویر ایجاد انگیزه و فراهم نمودن زمینه‌ای برای بحث و گفت‌وگو درباره موضوع محتوای هر فصل است. این تصاویر با طرح مباحث ابتدایی ضمن برقراری ارتباط و تعامل با دانش‌آموزان، در جهت تفهیم هدف درس و ایجاد تفکر در آنان تلاش می‌نماید.
- **عنوان و متن درس:** آموزش و تدریس مفاهیم و موضوعات از طریق ارائه مفاهیم اصلی هر درس همراه تصاویر در این قسمت ارائه می‌گردد. دانش‌آموزان با مشاهده تصویر و توضیحات مطرح شده از سوی آموزگار مضمون درس را درک می‌نمایند. در این بخش یکی از هدف‌ها مشاهده تصویر برای دریافت موقعیت و مقایسه آن‌ها با محیط واقعی زندگی است.
- **فعالیت‌ها:** در پایان هر درس چند فعالیت طراحی شده که با انجام آن‌ها ضمن توجه به ارزیابی مرحله‌ای فرایند توسعه و تثبیت یادگیری دنبال شده تا آموخته‌های دانش‌آموزان تکمیل گردد. همکاران محترم ضمن نظارت بر جریان این فعالیت‌ها به هدایت امر یاددهی - یادگیری پرداخته تا زمینه تحقق اهداف یادگیری فراهم شود.
- **در کلاس نمایش دهید:** در این تمرین‌ها تعمیم یادگیری به محیط واقعی زندگی و کاربردی نمودن آنچه فراگرفته شده از اهمیت زیادی برخوردار است. بخش «در کلاس نمایش دهید» به منظور تقویت خلاقیت دانش‌آموزان با نیازهای ویژه طراحی شده که آموزگاران با تأکید بر این تمرین‌ها زمینه‌ی تحقق اهداف آن را در دانش‌آموزان فراهم می‌نمایند.
- **به کاربندیم:** انجام همه‌ی فعالیت‌های به کار بندیم در یک جلسه امکان پذیر نیست و گاهی برای برخی از آن‌ها باید چند هفته اختصاص بدهید و یا در طول سال تحصیلی به آن‌ها بپردازید.

امید است شما معلمان عزیز با به کارگیری روش‌های مناسب، فضایی پرنشاط و دلپذیر در کلاس این درس فراهم کنید.

گروه مؤلفان

فصل ۱

زندگی با دیگران

به صورت بچه‌ها نگاه کنید.

به نظر شما، هر کدام چه احساسی دارند؟

ما در موقعیت‌های مختلف، احساسات گوناگونی داریم. ممکن است شاد یا غمگین باشیم، ممکن است از چیزی عصبانی شده باشیم و یا از چیزی ترسیده باشیم.

گفت و گو کنید:

تا حالا چه اتفاق‌هایی شما را ترسانده یا عصبانی کرده است؟

فعالیت

در هر یک از موقعیت‌های زیر چه احساسی دارم؟
● مادرم یک جامدادی قشنگ برایم خریده، اما من جامدادی را گم کرده‌ام.

(من ..... هستم)

● معلم به خاطر اینکه درس‌هایم را خوب مطالعه کرده‌ام به من جایزه داده است.

(من ..... هستم)

● من در حال رفتن به خانه بودم، ناگهان صدای بلند ترقه به گوشم خورد.

(من .....)

● برادر کوچکم، که سه سال دارد دفترم را پاره کرده است.

(من ..... هستم)

همان‌طور که دیدید، ما در موقعیت‌های مختلف احساس غم، ترس، خوشحالی و عصبانیت داریم. فکر کنید و بگویید شما دیروز و امروز کدام یک از این احساسات را داشته‌اید؟ چرا؟

برخی از احساسات ما **خوشایند** و برخی **ناخوشایند** هستند. احساسات خوشایند، احساساتی است که ما آن‌ها را دوست داریم. احساسات ناخوشایند، احساساتی است که ما آن‌ها را دوست نداریم و می‌خواهیم از آن‌ها دور شویم.

شادی

یکی از احساسات خوشایند، شادی است. وقتی ما خوشحال هستیم، احساس شادی می‌کنیم.

به تصاویر زیر نگاه کنید. در کدام یک از موارد زیر بچه‌ها خوشحال و شاد هستند؟ علامت بزنید و درباره‌ی اینکه چرا شاد و خوشحال هستند در کلاس با یکدیگر گفت‌وگو کنید.

فعالیت

چه چیزها یا کارهایی شما را شاد و خوشحال می‌کند؟ در کلاس گفت‌وگو کنید و بنویسید.

..... ✓

..... ✓

..... ✓

غم و ناراحتی

همان‌طور که چیزهای مختلفی ما را شاد می‌کند، برخی چیزها ما را غمگین یا ناراحت می‌کند. برای مثال اگر مواظب وسایل خودمان نباشیم و کیف و کتابمان را گم کنیم، ناراحت می‌شویم، یا اگر یکی از اعضای خانواده ما بیمار شود، غمگین می‌شویم. گاهی نیز ممکن است رفتارهای دیگران ما را ناراحت کند.

وقتی دچار غم و ناراحتی هستیم چه باید بکنیم؟

● دعا کنیم و از خداوند بزرگ بخواهیم به ما کمک کند تا غم ما بر طرف شود.

● با انجام کارهای شاد، خودمان را سرگرم کنیم. مثلاً نقاشی کنیم، تلویزیون تماشا کنیم یا به دیگران کمک کنیم.

● از بزرگ‌ترها کمک بگیریم، یعنی با پدر و مادر، معلم، پدر بزرگ و مادر بزرگ صحبت کنیم، به آن‌ها بگوییم ناراحت هستیم تا به ما کمک کنند.

ترس

به این تصویرها دقت کنید. ترس، احساس طبیعی و عادی است که در همه انسان‌ها و جانوران وجود دارد. خداوند در انسان‌ها و جانوران احساس ترس را به وجود آورده است تا از بعضی چیزهای خطرناک بترسند و از خودشان محافظت کنند.

ترس‌هایی که باعث می‌شود انسان از چیزهای خطرناک دوری کند، خوب و درست است.

بعضی از ترس‌ها خوب نیستند. یعنی نادرست و نابجا هستند. برای مثال، ترس از آمپول و ترس از دندان‌پزشکی، نادرست است.

فعالیت

۱- شما از چه چیزهایی می‌ترسید؟ در کلاس گفت‌وگو کنید و بنویسید.

۲- با راهنمایی معلم درباره‌ی ترس‌های درست و نادرست گفت‌وگو کنید.

- در موقع روبه‌رو شدن با چیزهایی که ما را می‌ترساند چه کارهایی انجام دهیم؟
- از خدا کمک بگیریم.
- درباره ترس خودمان با بزرگ‌ترها (پدر، مادر، معلم، مشاور مدرسه) صحبت کنیم و از آنها کمک بگیریم.
- ممکن است نتوانیم ترس خودمان را یک‌باره از بین ببریم. بلکه باید کم‌کم و به مرور زمان با چیزهایی که ما را می‌ترساند، روبه‌رو شویم تا ترسمان کم شود.

یکی از احساسات ما خشم و عصبانیت است. همه‌ی آدم‌ها ممکن است از بعضی چیزها یا کارها عصبانی شوند. خشم و عصبانیت طبیعی است. اما انسان باید عصبانیت خود را کنترل کند. فردی که عصبانی می‌شود ممکن است کارهای نادرستی انجام بدهد و به خود یا دیگران آسیب برساند.

- وقتی ما از دست کسی یا چیزی عصبانی هستیم چه کنیم؟
- دعا کنیم و از خدا بخواهیم آرام باشیم.
  - به خود و وسایل خودمان آسیب نرسانیم.
  - به دیگران و وسایل دیگران آسیب نرسانیم.
  - از بزرگ‌ترها کمک بگیریم.

- وقتی کسی از دست ما عصبانی است چه کنیم؟
- اگر کار نادرستی انجام داده‌ایم یا حرف بدی گفته‌ایم، عذرخواهی کنیم.
  - اگر کسی خیلی از دست ما عصبانی است و ممکن است به ما آسیب برساند، از او دور شویم و پیش بزرگ‌ترهایمان برویم.

با راهنمایی معلم در کلاس گفت‌وگو کنید:

۱- علی از رفتن به دندان‌پزشکی می‌ترسد. این ترس درست است یا نادرست؟

به نظر شما علی چه باید بکند؟

.....

.....

.....

۲- سامان از دویدن به سمت خیابان می‌ترسد. این ترس خوب است یا بد؟ چرا؟

.....

.....

.....

۳- اگر شما از کسی یا چیزی عصبانی شوید چه می‌کنید؟

.....

.....

.....

من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنم

ما انسان‌ها با دیگران زندگی می‌کنیم و با آن‌ها ارتباط برقرار می‌کنیم. به این تصاویر نگاه کنید. در هر تصویر فرد با چه کسانی ارتباط برقرار کرده است؟

به نظر شما چه گفت‌وگویی بین این افراد انجام می‌شود؟

در کلاس نمایش اجرا کنید

خودتان را جای شخصیت‌های هر تصویر بگذارید و از زبان آن‌ها صحبت کنید.

مهم‌ترین راه ارتباط انسان‌ها با یکدیگر گفت‌وگو است. هر گفت‌وگو دو طرف دارد:
گوینده یعنی کسی که صحبت می‌کند و **شنونده** یعنی کسی که گوش می‌دهد.

- وقتی کسی با ما صحبت می‌کند، به حرف‌های او خوب توجه کنیم، حواسمان جای دیگر نباشد و کار دیگری انجام ندهیم.
- صبر کنیم حرف‌های گوینده تمام شود و بعد حرف بزنیم. سخن او را قطع نکنیم.

- وقتی با کسی صحبت می‌کنیم به او نگاه کنیم.
- آهسته یا خیلی تند حرف نزنیم.
- از کلمات مؤدبانه و محترمانه استفاده کنیم. اگر درخواستی داریم بگوییم: «لطفاً».
- اگر اشتباهی کردیم بگوییم: «بخشید».

در کلاس نمایش اجرا کنید

گفت و گوی مؤدبانه و محترمانه را تمرین کنید. با کمک و راهنمایی معلم، موقعیت زیر را در کلاس نمایش دهید و جمله‌ی مؤدبانه‌ای را که در هر موقعیت بیان می‌کنید، بنویسید.

● سامان در خیابان راه می‌رود و ناگهان
تنه‌اش به یک نفر می‌خورد و می‌گوید:

● سارا به کتابخانه مدرسه رفته و از کتابی
خوشش آمده و می‌خواهد آن را بردارد. او
به کتابدار می‌گوید:

● امیر در آرایشگاه است. وقتی آقای آرایشگر
موهایش را کوتاه می‌کند و کار تمام می‌شود
او می‌گوید:

● مریم به خانه عمویش رفته است. عمو و
خانواده از سفر مشهد بازگشته‌اند. مریم به
آن‌ها می‌گوید:

● علی در مغازه است و می‌خواهد یک بستنی
را از یخچال مغازه بردارد و بخرد. او به
فروشنده می‌گوید:

● زهرا مدادش گم شده و می‌خواهد از
دوستش مداد قرض بگیرد. او به دوستش
می‌گوید:

همه‌ی ما به ارتباط با دیگران نیازمند هستیم. در خانواده با پدر، مادر، خواهر، برادر، پدربزرگ، مادربزرگ و خویشاوندان ارتباط برقرار می‌کنیم. اعضای خانواده یکدیگر را دوست دارند و از هم مراقبت می‌کنند.

همان‌طور که ما احساساتی داریم و از بعضی چیزها غمگین یا شاد می‌شویم، دیگران هم در مواقع گوناگون دچار احساسات مختلف می‌شوند. گاهی ممکن است برای اعضای خانواده مشکلی پیش بیاید که آن‌ها را ناراحت کند. وقتی کسی غمگین است ما می‌توانیم کاری کنیم که ناراحتی او کمتر شود. وقتی شرایط و احساسات دیگران را درک می‌کنیم با آن‌ها همدلی کرده‌ایم.

در مدرسه نیز گاهی اوقات دوستان به همدلی و کمک ما نیاز دارند. در این تصویر دانش آموز چگونه با دوستش همدلی می کند؟

گاهی اوقات نیز ممکن است ما از دیگران بخواهیم به ما کمک کنند.

در کلاس گفت‌وگو کنید:

۱- شما تا به حال در چه چیزها یا کارهایی با اعضای خانواده همدلی و همکاری

کرده‌اید؟

۲- شما تا به حال در چه چیزها یا کارهایی با کارکنان مدرسه یا دوستانتان همدلی

و همکاری کرده‌اید؟

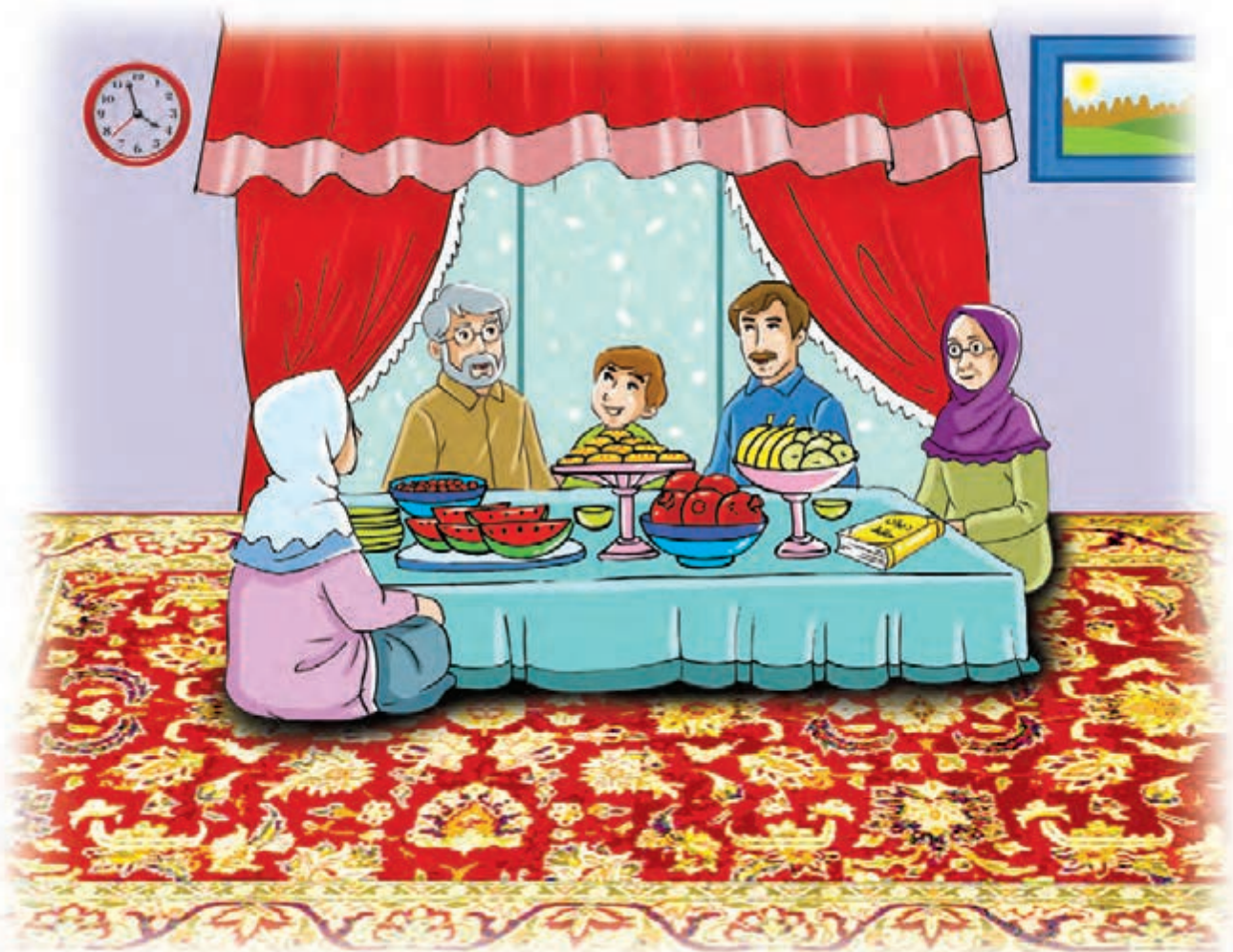

آداب معاشرت و رفتار مناسب (۱)

شب چله یا یلدا، شب اول دی ماه است. اول دی ماه، فصل زمستان آغاز می شود. در زمستان هوا سرد می شود و گاهی برف می بارد. از گذشته، مردم ایران شب اول دی ماه را که طولانی ترین شب سال است، جشن می گیرند. در این شب مردم در خانه‌ی بزرگترها جمع می شوند و آجیل و میوه و غذاهای خاصی می خورند و با یکدیگر گفت و گو می کنند.

سامان و خانواده اش شب یلدا در خانه‌ی پدر بزرگ و مادر بزرگ مهمان بودند. قرار بود خویشاوندان آنها هم در آنجا دور هم جمع شوند.

سامان قبل از رفتن به مهمانی حمام رفت. موهایش را شانه کرد و لباس تمیز پوشید. سامان اکنون بزرگ‌تر شده است. او باید بیشتر نظافت را رعایت کند و بدن خود را بشوید تا بوی عرق ندهد. سامان هر روز صورت خود را با آب و صابون می‌شوید و جوش‌های صورتش را دستکاری نمی‌کند.

عصر آن روز پدربزرگ میوه، شیرینی و هندوانه‌ی بزرگی خریده بود.

وقتی پدربزرگ به خانه رسید، سامان میوه‌ها را از او گرفت و به آشپزخانه برد و با کمک مادرش میوه‌ها را شست و روی میز گذاشت.

او شیرینی‌ها را در ظرف چید. مادر سامان هم در پختن شام به مادر بزرگ کمک می‌کرد.

موقع غروب مهمان‌ها یکی پس از دیگری به خانه‌ی مادربزرگ وارد شدند.

وقتی مهمان‌ها می‌رسیدند، سامان از جایش بلند می‌شد و با لبخند به آن‌ها سلام و احوالپرسی می‌کرد.

سامان موقع نشستن یا ایستادن کنار دیگران فاصله‌ی مناسب را رعایت می‌کرد و به دیگران خیلی نزدیک نمی‌شد. او در هنگام صحبت کردن دیگران، حرف آن‌ها را قطع نمی‌کرد و با دقت به حرف‌های دیگران گوش می‌داد.

وقتی سفره شام را پهن کردند، سامان می‌دانست نباید قبل از دیگران شروع به خوردن کند و صبر کرد تا همه بر سر سفره بنشینند و خوردن را آغاز کنند. بعد از شام، پدر بزرگ و مادر بزرگ از خاطرات گذشته برای همه تعریف کردند. بعضی از مهمان‌ها هم شعرهایی از کتاب حافظ خواندند. آن شب به همه خیلی خوش گذشت.

فعالیت

۱- معلم، داستان درس را برای شما می‌خواند. با دقت به داستان گوش کنید و به پرسش‌ها پاسخ دهید:

● شب یلدا چه شبی است؟

● آداب و رسوم مردم ایران در این شب چیست؟

● شما وقتی می‌خواهید به مهمانی بروید چه کارهایی انجام می‌دهید؟

● شما در مهمانی‌ها چگونه به اعضای خانواده‌تان کمک می‌کنید؟

۲- کدام یک از رفتارهای زیر درست یا نادرست است؟ علامت بزنید.

رفتار	درست	نادرست
موقع ایستادن و نشستن فاصله مناسب با دیگران را رعایت کنیم.		
در موقع صحبت کردن با دیگران، حرف آن‌ها را قطع کنیم.		
موقع وارد شدن به کلاس و یا خانه به دیگران سلام کنیم.		
موقع صحبت کردن با دیگران با صدای بلند و با فریاد صحبت کنیم.		
با لباس‌های کثیف و نامرتب به مدرسه و خیابان برویم.		
موقع خوردن غذا، صحبت نکنیم و با دهان باز غذا نمی‌خوریم.		

آداب معاشرت و رفتار مناسب (۲)

سامان به همراه مادر و پدر خود، به بوستان بزرگ شهر رفتند. آن‌ها برای رفتن به بوستان از تاکسی تلفنی استفاده کردند. پدر از سامان خواست، شماره تاکسی تلفنی را بگیرد و درخواست خود را بگوید. مسئول تاکسی تلفنی، نشانی خانه را پرسید و سامان اینگونه جواب داد:

خیابان کاشانی - کوچه نیلوفر - پلاک ۳۴ - طبقه اول

موقع رسیدن خودرو، سامان به راننده سلام کرد و روی صندلی عقب نشست. او کمربند ایمنی‌اش را بست و به پدر و مادرش گفت: آموزگارم همیشه می‌گوید هنگام نشستن در خودرو اول کمربند ایمنی خود را ببندید و شما نیز این کار را انجام دهید.

بعد از رسیدن به بوستان، سامان به همراه پدر و مادرش، به محل وسایل بازی رفتند. پدر سامان از او خواست، در هنگام بازی، از آن‌ها فاصله بگیرد و دور نشود. مادر سامان هم از او خواست،

با غریبه‌ها صحبت نکند. سامان برای استفاده از وسایل بازی نوبت را رعایت می‌کرد. او در هنگام بازی، مراقب کودکان کوچک‌تر از خود بود. آن روز در بوستان بزرگ شهر به سامان خیلی خوش گذشت.

سامان و پدر و مادرش با اتوبوس به خانه برگشتند. آن‌ها در ایستگاه اتوبوس منتظر ماندند. در اتوبوس جا برای نشستن نبود. پسری که کنار پدرش نشسته بود، جای خود را به پدر سامان داد و گفت: شما بنشینید. پدر سامان تشکر کرد و به بچه‌ها گفت: حالا که ایستاده‌اید، میله‌ی اتوبوس را محکم بگیرید.

سامان به محل ایستگاه‌ها دقت می‌کرد تا در نزدیک‌ترین ایستگاه به خانه، پیاده شوند.

فعالیت

۱- در کلاس با دوستان خود، در مورد رفتارهای مناسب در مکان‌های زیر گفت‌وگو کنید و بنویسید.

در مدرسه:

..... هنگام ایستادن در صف
..... موقع وارد شدن معلم به کلاس
..... هنگامی که معلم در حال درس دادن است
..... در زنگ تفریح و هنگام بازی

در بوستان:

..... هنگام بازی با وسایل بازی
..... هنگامی که یک کودک خردسال در حال بازی است
..... هنگامی که یک فرد غریبه با ما صحبت می‌کند
..... هنگامی که پدر و یا مادر خود را گم کرده‌ایم

۲- نشانی و شماره تلفن خانه خودتان را بنویسید و همراه خود داشته باشید:

..... کوچه ..... پلاک .....
..... طبقه .....
..... شماره تلفن : .....

به کار بندیم

۱- با کمک معلم به طور عملی، تلفن زدن به یک تئاتر یا سینما و پرسیدن نام نمایش و ساعت آن را در کلاس تمرین کنید.

۲- با کمک معلم به طور عملی، تلفن زدن به یک تاکسی تلفنی و گفتن آدرس خانه خود را تمرین کنید.

۳- با راهنمایی معلم، یک مهمانی در کلاس یا مدرسه ترتیب دهید و تعدادی از اولیا و کارکنان مدرسه را دعوت کنید. با همکاری یکدیگر شستن میوه‌ها و چیدن خوراکی در ظروف، پذیرایی کردن از مهمان‌ها، تعارف کردن و سایر نکات را به طور عملی تمرین کنید.

۴- در زنگ هنر با کمک معلم، کاردستی‌ها و نقاشی‌هایی برای تزئینات مراسم یلدا در مدرسه تهیه و آماده کنید.

فصل ۲ نکات ایمنی

شماره ۱۱۵

شماره ۱۲۵

شماره ۱۱۰

مراقبت و ایمنی در خانه

درس ۵

به تصویر نگاه کنید. سارا می‌خواهد برای خودش چای بریزد. به نظر شما او چه نکاتی را باید رعایت کند؟ اگر مراقب نباشد چه آسیبی ممکن است به او برسد؟ گفت‌وگو کنید. ما باید در خانه نکات ایمنی را رعایت کنیم.

نکات ایمنی یعنی کارهایی که موجب می‌شود ما از خطر دور بمانیم و آسیبی به ما نرسد.

چگونه در خانه نکات ایمنی را رعایت کنیم؟

● با کبریت بازی نکنیم. کبریت روشن را روی زمین نیندازیم. بازی با کبریت و ترقه در خانه یا کوچه باعث زخمی شدن و سوختگی ما می‌شود و ممکن است آتش‌سوزی رخ دهد.

● نزدیک اجاق گاز، کتری و آبجوش
ندویم.

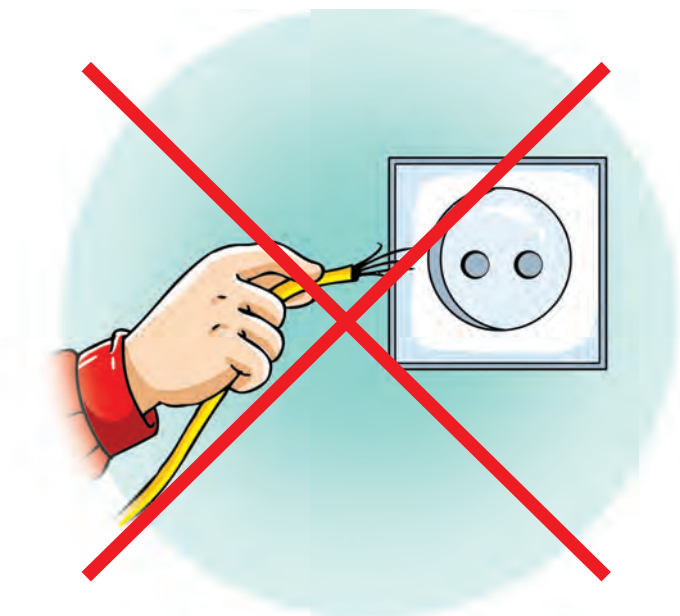

● اگر بوی گاز احساس کردیم، شیر گاز را
ببندیم، کبریت روشن نکنیم و بزرگ ترها
را خبر کنیم.

● شعله‌ی بخاری را زیاد نکنیم و نزدیک
بخاری، بازی نکنیم و ندویم.

● به پریز برق دست نزنیم و وسایل
برقی را دستکاری نکنیم.

● به سیم برق پوسیده دست نزنیم
و به بزرگ‌ترها خبر بدهیم.

● دقت کنیم به بطری‌های مواد
شوینده و تمیزکننده مانند سرکه،
الکل و مواد سمی که در آن‌ها قرار
دارند، دست نزنیم.

● هرگز بدون اجازه بزرگ‌ترها قرص و شربت نخوریم. خوردن بدون اجازه‌ی دارو یا خوردن داروهای دیگران موجب مسمومیت می‌شود.

● در خانه را هیچ‌گاه باز نگذارید. اگر در خانه تنها هستید، در را به روی غریبه‌ها باز نکنید.

فعالیت

با راهنمایی معلم، برای هر تصویر توصیه ایمنی بنویس:

..... ●

.....

.....●

.....

.....●

.....

.....●

.....

.....●

.....

مراقبت و ایمنی در مدرسه

ما در مدرسه نیز باید نکات ایمنی را رعایت کنیم تا از خطر دور و سالم بمانیم.

● به آرامی از پله‌ها پایین بیایم و نرده‌ها را بگیریم.

● در راهروها ندویم و هرگز یکدیگر را هل ندهیم.

● اگر خوراکی ما روی زمین بیفتد کثیف و آلوده می‌شود و دیگر قابل خوردن نیست باید آن را در سطل بیندازیم.

● اگر در کلاس بخاری وجود دارد به دودکش دست نزنیم و شعله را کم و زیاد نکنیم و از آن فاصله بگیریم.

● اگر شعله‌ی بخاری مشکلی داشت، به کارکنان مدرسه خبر بدهیم.

● هنگامی که جایی آتش گرفته است با شماره‌ی آتش نشانی تماس بگیریم.

شماره تلفن آتش نشانی ۱۲۵ است.

● هنگامی که کسی آسیب دیده است و یا بیمار شده است با شماره‌ی اورژانس تماس بگیریم.

شماره تلفن اورژانس ۱۱۵ است.

● هنگامی که گم شده ایم و یا مشکلی به وجود آمده با شماره ی پلیس تماس بگیریم.

شماره تلفن پلیس ۱۱۰ است.

فعالیت

۱- جمله های زیر را کامل کنید.

اگر بینم جایی آتش سوزی رخ داده به .....تلفن می کنم. شماره تلفن آتش نشانی ..... است.

۲- اگر زنگ تفریح خوراکی ام روی زمین بیفتد آن را .....

۳- در تصویر زیر بچه ها در حال پایین آمدن از پله هستند. آن ها را راهنمایی کن و جمله ی مناسب بنویس.

بچه ها .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

مراقبت از خود در کوچه و خیابان

شما هر روز برای رفتن به مدرسه از چه وسیله ای استفاده می کنید؟ پیاده به مدرسه می روید یا با خودرو؟ آیا از سرویس مدرسه استفاده می کنید یا با اتومبیل اعضای خانواده به مدرسه می روید؟

به نظر شما وقتی پیاده در کوچه و خیابان می رویم چه نکاتی را باید رعایت کنیم تا از خطر دور بمانیم؟ وقتی سوار اتومبیل می شویم چه نکاتی را رعایت کنیم؟ سال گذشته تا حدودی با مقررات رفت و آمد و عبور از خیابان آشنا شدید و یاد گرفتید که برای عبور از خیابان باید از خط کشی استفاده کنیم.

هنگامی که چراغ عابر پیاده سبز است، از خیابان عبور کنیم. هرگز نباید به وسط خیابان بدویم.

ابتدا به سمت چپ نگاه می کنیم تا مطمئن شویم اتومبیل نمی آید. سپس تا وسط خیابان می رویم و روی خط وسط می ایستیم.

حالا به سمت راست نگاه می کنیم و اگر وسیله ای نیامد با احتیاط به آن طرف خیابان می رویم.

در کوچه و خیابان نکات ایمنی مهمی وجود دارند که باید به آن‌ها دقت کنیم.

● از جایی که ساختمانی را می‌سازند یا خراب می‌کنند با احتیاط عبور کنیم. ممکن است مصالح ساختمانی روی ما بریزد و ما را زخمی کند.

● از رفتن به مکان‌های **خلوت و تاریک** و **ساختمان‌های نیمه کاره** خودداری کنیم.

● سر به هوا راه نرویم و جلوی پایمان را نگاه کنیم.

● در فصل زمستان مواظب باشیم تا هنگام عبور از کوچه، زمین نخوریم و آسیب نبینیم.

● در کوچه‌ها و خیابان‌های فرعی که وسایل نقلیه از آن‌ها عبور می‌کند توپ بازی و دوچرخه سواری نکنیم.

● با افراد غریبه صحبت نکنیم و همراه آن‌ها نرویم.

● هرگز از دست غریبه‌ها چیزی نگیریم حتی خوراکی.

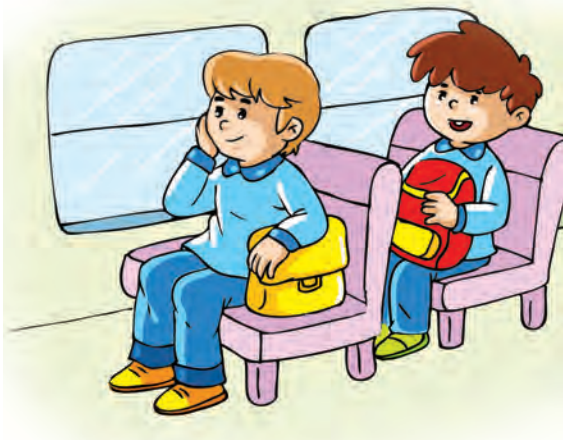
● اگر غریبه‌ای در کوچه از ما درخواست کرد که با او جایی برویم یا چیزی از او بگیریم، بگوییم: **(نه، من اجازه ندارم.)**

وقتی از وسایل نقلیه مانند خودرو، اتوبوس و سرویس مدرسه استفاده می‌کنیم هم باید نکاتی را رعایت کنیم.

● با راننده صحبت نکنیم و حواس او را پرت نکنیم.

● در سرویس مدرسه از جای خود بلند نشویم و حرکت نکنیم.

● در خودرو را تا توقف و ایستادن کامل، باز نکنیم.

● هرگز از در سمت راست پیاده نشویم.

● دست خود را از پنجره اتومبیل و اتوبوس بیرون نیاوریم.

● وقتی سوار اتومبیل می شویم کمر بند ایمنی را ببندیم.

● در هنگام غروب یا شب که هوا تاریک است راننده های وسایل نقلیه ممکن است ما را نبینند و با ما برخورد کنند. هنگامی که شب است، برای بیرون رفتن از خانه لباس های تیره و سیاه نپوشیم و از رنگ های سفید و روشن استفاده کنیم. اگر رنگ لباس ما روشن نیست کاغذ سفیدی را در دست بگیریم.

فعالیت

۱- کارهای درست و نادرست را علامت بزنید.

نادرست	درست	
		سارا در هنگام عبور از کوچه و خیابان در شب کاغذ سفیدی در دست گرفته است.
		سامان پشت یک ماشین وانت در حال حرکت، آویزان شده است.
		علی از پنجره ماشین دستش را بیرون آورده است.
		مریم وقتی داخل اتومبیل نشست، کمربند ایمنی را بست.
		وقتی اتومبیل ایستاد، آرمان از در سمت راننده پیاده شد.
		سارا برای رفتن به آن طرف خیابان به وسط خیابان دوید.
		رضا در هنگام عبور از کوچه از کنار شاخه درختان با احتیاط عبور می کند.

۲- معلم موقعیت های زیر را می خواند و توضیح می دهد. شما پاسخ مناسب را بیان کنید و بنویسید.

موقعیت ۱

سامان از مدرسه به خانه برمی گشت. در راه مرد غریبه ای به او نزدیک شد و گفت: پسر اسمت چیست؟ سامان اسمش را گفت. بعد آن مرد گفت: من یک طوطی قشنگ در خانه دارم. بیا برویم آن را ببین. سامان به مرد نگاه کرد و به فکر فرو رفت.

دوباره مرد گفت: من اسباب بازی های زیادی هم دارم که می خواهم چند تا از آن ها را به تو بدهم. به نظر شما سامان باید در پاسخ آن مرد چه بگوید؟ جمله مناسب را بیان کنید و بنویسید.

نه .....

.....

موقعیت ۲

سارا از مدرسه به خانه برمی گشت. در راه خانمی به او نزدیک شد و گفت: دختر، این بسته کوچک را می بری در آن مغازه به آن آقا بدهی؟ اگر این کار را انجام دهی به تو شکلات می دهم. به نظر شما سارا در پاسخ چه بگوید؟ جمله مناسب را بیان کنید و بنویسید.

نه

موقعیت ۳

آرمان و علی در راه مدرسه از کنار ساختمان خرابه و تاریکی عبور می کردند. آرمان به علی گفت: بیا برویم داخل این ساختمان ببینیم چه خبر است؟ به نظر شما علی در پاسخ دوستش چه بگوید؟ جمله مناسب را بنویسید و بیان کنید.

نه

به کار بندیم

- ۱- موقعیت های مربوط به مهارت (نه گفتن) را به صورت نمایشی در کلاس اجرا کنید. به طوری که هر یک از شما عبارت های نه گفتن را بیان کند.
- ۲- به همراه معلم مراحل سوار و پیاده شدن از خودرو و رعایت نکات ایمنی (بستن در خودرو، بستن کمربند ایمنی، باز نکردن در خودرو تا توقف کامل، پیاده شدن از در سمت راست) را به طور عملی تمرین و اجرا کنید.
- ۳- به کمک معلم و همراهی و هماهنگی با اولیا، عبور از خیابان و رعایت نکات ایمنی را به طور عملی تمرین کنید.

فصل ۳

محیط زندگی ما

کوه‌ها و دشتهای زیبا

درس ۸

به تصویر زیر نگاه کنید. دانش‌آموزان مدرسه‌ی ارشاد همراه با معلمشان برای گردش علمی به اطراف شهر رفته بودند. اتوبوس در یک منطقه زیبا ایستاد و بچه‌ها با نظم پیاده شدند.

معلم برای دانش‌آموزان توضیح داد: بچه‌ها، زمینی که بر روی آن زندگی می‌کنیم یکنواخت نیست. بعضی قسمت‌های زمین بلند و بعضی قسمت‌ها صاف و هموار است. سپس به کوه‌ها اشاره کرد و گفت: ببینید، کوه‌ها نواحی بلند هستند.

فعالیت

به تصویر نگاه کنید و بگویید دانش آموزان به غیر از کوه چه پدیده‌های دیگری در آن منطقه دیدند؟

کوه‌ها

کوه‌ها برای زندگی ما اهمیت زیادی دارند. در کوهستان‌ها برف فراوان می‌بارد. با گرم شدن هوا برف کوه‌ها کم‌کم آب می‌شود و به صورت جویبارها از کوه‌ها سرازیر می‌شوند. از پیوستن این جویبارها رود به وجود می‌آید.

در تابستان که هوا گرم می‌شود بعضی از مردم برای گردش و تفریح به نواحی کوهستانی سفر می‌کنند تا از هوای خنک و تمیز کوهستان استفاده کنند.

در بعضی کوهستان‌ها مردم ورزش **کوه‌نوردی** و در فصل زمستان ورزش **اسکی** انجام می‌دهند.

کشور ایران کوه‌های بلندی دارد. به کوه‌هایی که مانند زنجیر به یکدیگر متصل شده‌اند، **رشته کوه** می‌گویند.

بالاترین جای کوه **قله** ی آن است. هر کوه **قله** ای دارد. بلندترین **قله** ی ایران، **قله** ی کوه دماوند است.

به زمین‌های پایین کوه، **کوهپایه** می‌گویند. در بیشتر کوهپایه‌ها، روستاها و شهرهایی به وجود آمده است.

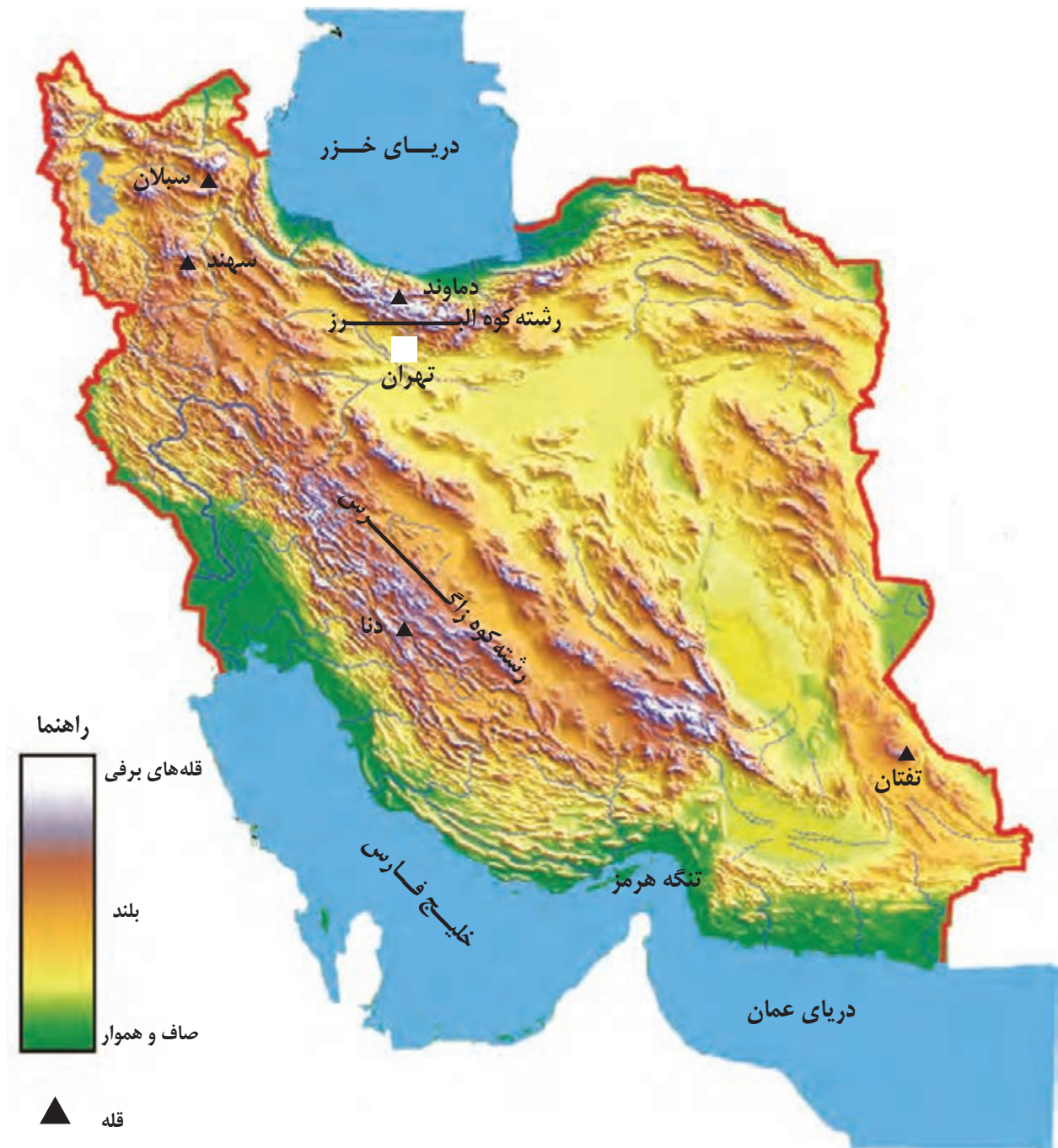
در نواحی کوهپایه‌ای، برخی مردم به دامپروری مشغولند. در کوهپایه‌ها علفزارها و چمنزارهایی روئیده است. دامپروران، گوسفند و بز و سایر دام‌ها را به چرامی برند.

دشت‌ها زمین‌های صاف و هموار هستند. بعضی از دشت‌ها خاک مناسبی دارند و کشاورزی در آن‌ها رونق دارد. بر روی بعضی دشت‌ها، روستاها و شهرهای پرجمعیتی به وجود آمده است.

دشت‌ها

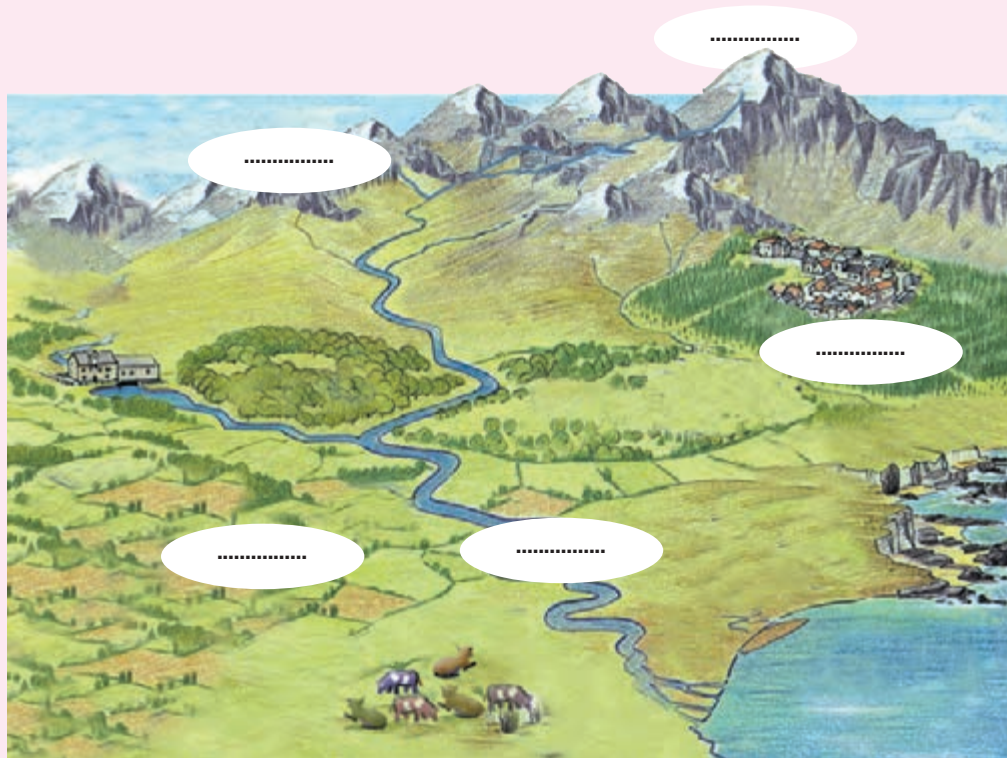
به نقشه‌ی کشور ایران توجه کنید. همان‌طور که می‌بینید در کشور ما دو رشته کوه مهم وجود دارد. در بین کوه‌های ایران دشت‌های کوچک و بزرگی به وجود آمده است.

فعالیت

۱- بر روی این تصویر در جاهای خالی کلمه مناسب (قله، دشت، کوهپایه، رود، رشته کوه) بنویسید.

۲- به پرسش‌های زیر پاسخ بده.

- چرا مردم در تابستان به نواحی کوهستانی سفر می‌کنند؟
  - دو ورزش که در کوهستان‌ها انجام می‌شود نام ببرید.
  - دشت‌ها برای کشاورزی مناسب‌ترند یا کوه‌ها؟ چرا؟
  - چرا در کوهپایه‌ها دامپروری رواج دارد؟
- ۳- هر کلمه را به کلمه مناسب روبه‌روی آن وصل کنید.

دشت ●

کوهپایه ●

کوهستان ●

قله ●

● زمین‌های بلند

● بلندترین جای کوه

● زمین‌های صاف و هموار

● قسمت‌های پایین کوه

به این تصویرها نگاه کنید. با کمک و راهنمایی معلم بگویید از آب چه استفاده‌هایی می‌کنیم؟

فرض کنید یک روز آب قطع شده باشد و ما آب نداشته باشیم، چه اتفاقی می‌افتد؟

آبی که مصرف می‌کنیم از کجا به دست می‌آید؟

آبی که ما مصرف می‌کنیم از بارش باران و برف به دست می‌آید. همان‌طور که در درس قبل خواندید آب حاصل از برف و باران روی زمین جاری می‌شود و رودها را به وجود می‌آورد.

پس ما، بیشتر آب مورد نیازمان را از رودخانه‌ها به دست می‌آوریم.

رود

در کشور ما رودهایی وجود دارد. این رودها از کوه‌ها سرچشمه می‌گیرند. بعضی از رودخانه‌ها بسیار پر آب هستند و در تمام سال آب دارند. بعضی دیگر کم آب هستند و در موقع گرم شدن هوا و فصل تابستان خشک می‌شوند.

سد

بر روی بعضی از رودهای پر آب سد می‌سازند. آب رودخانه در پشت سد ذخیره می‌شود.

تصفیه‌خانه

برای آنکه بتوانیم از آب استفاده کنیم باید آب رودخانه‌ها تصفیه شود. یعنی باید آلودگی‌های آن از بین برود.

آب تصفیه شده

سپس آب سالم و تمیز از طریق لوله به همه شهرها و خانه‌ها فرستاده می‌شود و ما می‌توانیم از آب استفاده کنیم.

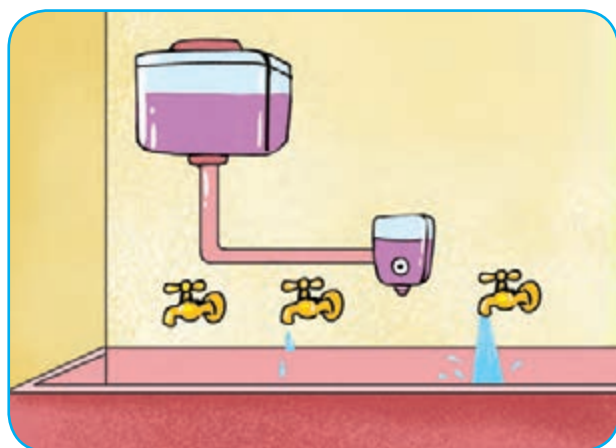
ایران، کشوری کم آب

کشور ما ایران، کشوری کم آب است. زیرا در بیشتر جاهای آن مقدار بارندگی باران و برف کم است. رودهای پر آب هم در ایران کم است.

آب نعمت بزرگی است. ما نباید آب را هدر بدهیم یا آن را آلوده کنیم.

برای مصرف درست آب چه کنیم؟

شیر آب خوری مدرسه را پس از استفاده خوب ببندیم و آن را باز نگذاریم.

وقتی مسواک می زنیم شیر آب را باز نگذاریم.

زباله و آشغال در جوی آب یا رودخانه ها نریزیم.

در موقع حمام کردن، شیر دوش را یکسره باز نگذاریم.

رَفْتار مَناسِب رَا اِنْتِخَاب كُنِيَد و دَر بَارِهِي اَن دَر كلاس گَفْت و گُو كُنِيَد.

فعالیت

۱- جاهای خالی را با کلمه‌ی مناسب پر کنید.

پر آب

کم آب

برف

لوله

سد

● رودهای ..... در همه روزهای سال آب دارند.

● آب رودها در پشت ..... ذخیره می‌شود.

● ایران کشوری ..... است .

● آب تصفیه شده و سالم از طریق ..... به دست ما می‌رسد.

● وقتی ..... کوه‌ها کم کم آب می‌شود، به صورت رود روی زمین

جاری می‌شود.

۲- برای به هدر ندادن آب چه کارهایی می‌کنی؟ (دو مورد بنویس)

من .....

من .....

۳- به تصویر زیر نگاه کن و پاسخ پرسش‌ها را بنویس.

● این پسر مشغول انجام چه کاری است؟

.....

● آیا کار او درست است یا نادرست؟

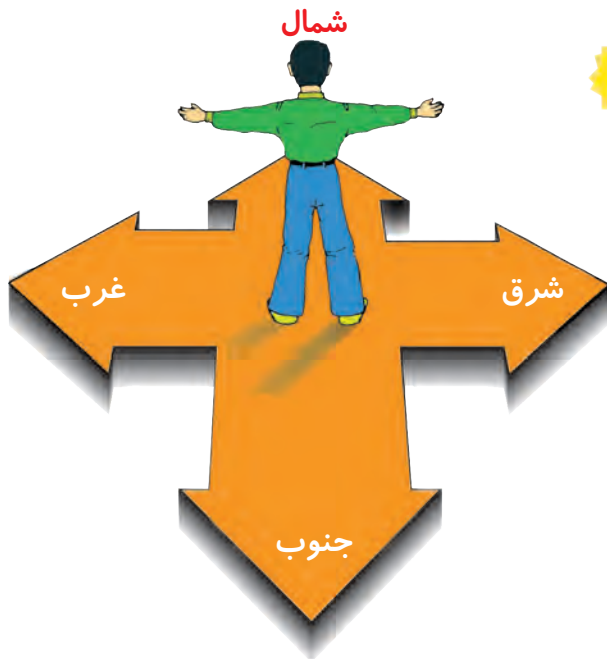
.....

● این پسر را راهنمایی کن تا کار درست را انجام دهد.

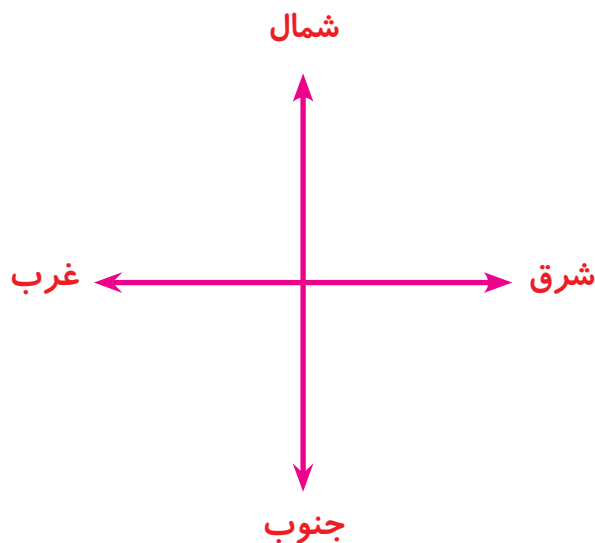
.....

جهت‌های جغرافیایی

خورشید هر روز صبح از **شرق** طلوع می‌کند و در پایان روز از **غرب**، غروب می‌کند. اگر در یک صبح آفتابی دست راست ما به طرف طلوع خورشید یعنی طرف شرق و دست چپ ما به طرف غرب باشد، روبه‌روی ما **شمال** و پشت سرمان **جنوب** خواهد بود. جهت‌ها نشان می‌دهند که هر مکان در کجا قرار دارد.

شمال، جنوب، شرق و غرب جهت‌های اصلی هستند.

فعالیت

این نقشه‌ی یک روستا است.

- ۱- خانه‌ها در کدام جهت نقشه قرار دارند؟
- ۲- مسجد در کدام جهت روستا قرار دارد؟
- ۳- گوسفندان و چوپان به کدام جهت حرکت می‌کنند؟
- ۴- مدرسه در کدام جهت نقشه قرار دارد؟
- ۵- اگر دانش‌آموزی بخواهد از مدرسه به مسجد برود، در کدام جهت حرکت می‌کند؟

امروز هوا چگونه است؟ گرم است یا سرد؟
آفتابی است یا ابری؟ آیا باران می بارد؟ آیا باد می وزد؟
به تصویرها نگاه کنید. هر یک چه هوایی را نشان می دهد؟

به سردی و گرمی هوا «دمای هوا» می گویند. دمای هوا در روزهای مختلف سال
تغییر می کند.

دمای هوا یعنی سردی و گرمی هوا را با دماسنج اندازه می‌گیرند. هرچه عددی که دماسنج نشان می‌دهد به سمت ۴۰ درجه و بیشتر برود هوا گرم‌تر است. هرچه عدد دماسنج به سمت صفر یا زیر صفر باشد هوا سردتر است.

فعالیت

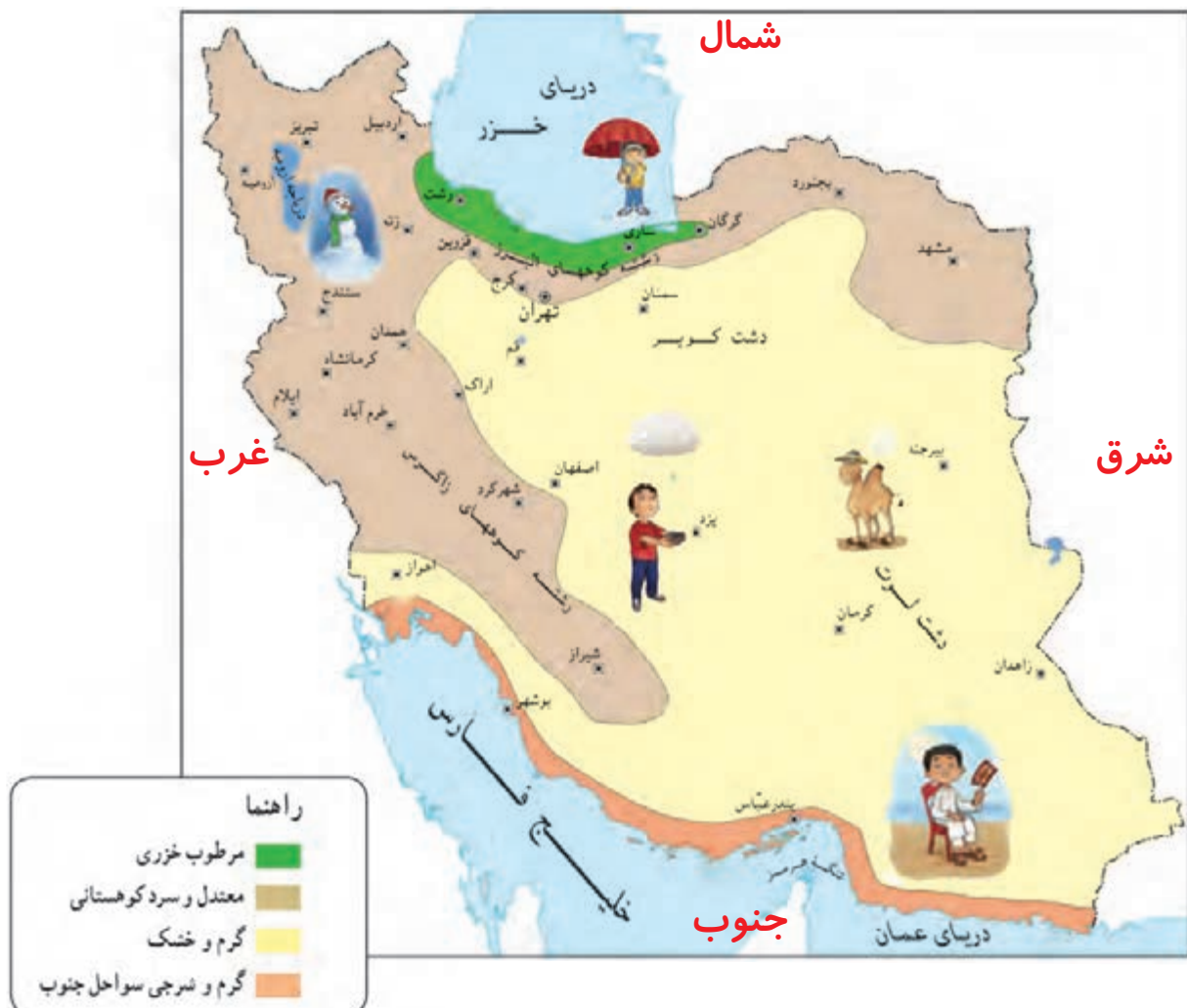
به پرسش‌های زیر پاسخ بدهید.

- ۱- در کدام فصل هوا سرد می‌شود؟
- ۲- وقتی هوا سرد است چه لباس‌هایی می‌پوشید؟
- ۳- در کدام فصل هوا گرم می‌شود؟
- ۴- وقتی هوا گرم است چه لباس‌هایی می‌پوشید؟
- ۵- وقتی باران می‌بارد از چه لباس‌ها و وسایلی استفاده می‌کنید؟

آب و هوای ایران

در کشور ما ایران دمای هوا در همه جا مثل هم نیست. برخی جاها هوا گرم تر و برخی جاها هوا سردتر است. برای مثال در نواحی کوهستانی در **غرب** کشور ما، زمستانها هوا بسیار سرد می شود و برف می بارد. اما در **جنوب** و **شرق** ایران بیشتر اوقات سال هوا گرم است. در این نواحی زمستانها خیلی سرد نمی شود و برف نمی بارد. بارش باران نیز در همه جا یکسان نیست. برخی از مناطق ایران بسیار پرباران و برخی جاها، کم باران یا خشک هستند. برای مثال در **شمال** کشور ایران و در کناره‌ی دریای خزر در بیشتر ماه‌های سال باران می بارد. اما در نواحی **داخلی** ایران در بیشتر ماه‌های سال باران نمی بارد.

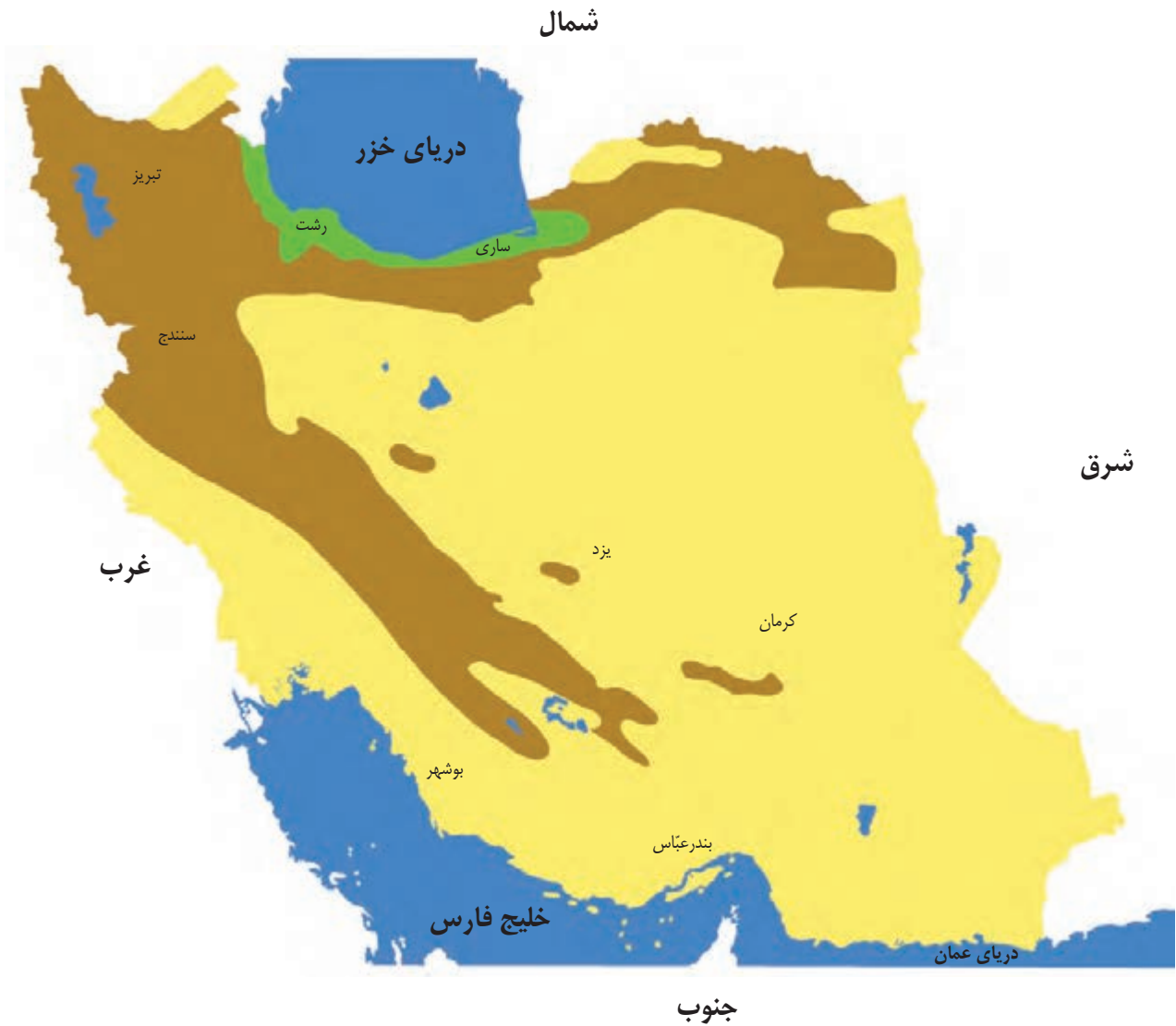
۱- شما در کدام شهر و یا روستا زندگی می کنید؟ آب و هوای شهر یا روستای شما چگونه است؟

۲- به کمک معلم دماسنجی را به کلاس بیاورید و آن را مشاهده کنید. دمای هوای کلاس شما چقدر است؟ اکنون دماسنج را به حیاط ببرید و کمی صبر کنید. دمای هوای بیرون کلاس چقدر است؟

۳- سامان می خواهد فردا به همدان برود. او در اخبار شنیده است که هوای همدان بسیار سرد است و فردا برف می بارد. به او کمک کن لباس های مورد نیاز را انتخاب کند و در چمدان بگذارد؟ علامت بزنید.

اکنون که با جهت‌های جغرافیایی آشنا شدید، به نقشه‌ی نواحی آب و هوایی ایران توجه کنید.

- در شمال ایران کدام دریا قرار دارد؟
- در جنوب ایران کدام دریاها قرار دارند؟

۱- با معلم و همکلاسی‌ها و همراهی اولیا به یک گردش علمی در طبیعت بروید و کوه و دشت و رود و پستی و بلندی زمین‌ها و ... را از نزدیک مشاهده کنید. اگر می‌توانید از منظره‌های زیبا عکس بگیرید.

۲- به طور گروهی و با کمک معلم و با استفاده از مقوا، خمیر، کاغذ، چسب و آبرنگ؛ رشته کوه، رود، دریا، مزرعه و خانه بسازید.

۳- با کمک خانواده به اخبار هواشناسی گوش کنید و در کلاس بگویید وضع هوای فردا چگونه است و چه تغییری می‌کند؟

باد	بارانی	ابری	آفتابی	
				شنبه
				یکشنبه
				دوشنبه
				سه‌شنبه
				چهارشنبه
				پنج‌شنبه
				جمعه

۴- با کمک معلم به مدت یک هفته هر روز وضع هوا را در جدولی روی یک مقوا یادداشت کنید و علامت بزنید. (برای مثال: آفتابی، ابری، بارانی، وزش باد و ...)

۵- اگر شما همراه خانواده‌تان به خارج از شهر برای گردش بروید برای حفظ محیط چه کارهایی انجام می‌دهید؟

فصل ۴ نیازهای ما

خرید کالاها

درس ۱۱

همه ما گاهی اوقات به تنهایی
یا همراه خانواده به خرید
می‌رویم.
آیا شما در هفته گذشته
از مغازه یا فروشگاه
خرید کرده‌اید؟
چه چیزهایی خریدید؟
به نظر شما هنگام
خرید کردن به چه چیزی
نیاز داریم؟

ما در زندگی به غذا،
پوشاک و وسایل
مختلف نیاز داریم.
ما کالاهای مورد نیاز
خود را از مغازه‌ها و
فروشگاه‌های بزرگ و
کوچک می‌خریم. در
تصویر روبه‌رو بعضی
از کالاها را می‌بینید.

خرید کردن

روز پنجشنبه سارا و مادرش به خرید رفتند. قبل از خارج شدن از خانه مادر به سارا گفت: کاغذ یادداشت و خودکار بیاور تا لیست خرید را بنویسیم.

ما باید لیست خرید داشته باشیم تا فراموش نکنیم چه چیزهایی بخریم. سارا کاغذ و خودکار آورد و آن‌ها با

کمک یکدیگر چیزهایی را که به آن نیاز داشتند یادداشت کردند.

آن‌ها به فروشگاه بزرگی رفتند و پس از انتخاب و برداشتن وسایل مورد نیاز به صندوق فروشگاه رفتند. صندوق‌دار قیمت کالاها را حساب کرد و مادر به او پول داد. سارا از مادرش خواست برای او یک عروسک بخرد. مادر گفت: این ماه برای خرید عروسک پول نداریم. ما نمی‌توانیم همه‌ی چیزهایی را که دوست داریم بخریم. ما می‌توانیم به اندازه‌ی پولی که داریم خرج کنیم.

فعالیت

اگر شما ۳۰۰۰ تومان پول داشته باشید، آیا می‌توانید یک جامدادی ۵۰۰۰ تومانی بخرید؟ چقدر کم دارید؟

می‌دانید پول چگونه به دست می‌آید؟

پول از راه کار کردن به دست می‌آید. همه‌ی مردم برای خرید کالاهای مورد نیازشان باید کار کنند. هر کس شغلی دارد و از راه کاری که انجام می‌دهد دستمزد یا پولی دریافت می‌کند. به این پول **درآمد** می‌گویند. معمولاً پدر در بیرون از خانه کار می‌کند و با درآمدی که به دست می‌آورد، وسایل مورد نیاز اعضای خانواده را می‌خرد. در بعضی از خانواده‌ها مادر هم شغلی دارد و از این راه به درآمد خانواده کمک می‌کند.

درآمد یعنی پولی که از راه کار کردن به دست می‌آوریم.
هزینه یعنی مقدار پولی که خرج می‌کنیم.

پس انداز

ما همیشه همه‌ی پولی را که داریم خرج نمی‌کنیم بلکه بخشی از آن را ذخیره یا پس انداز می‌کنیم. به تصویر مقابل نگاه کنید. امیر همه پول توجیبی که از پدرش می‌گیرد را خرج نمی‌کند و مقداری از آن را در قلک ذخیره می‌کند. بعد از مدتی که پول‌ها در قلک جمع شدند، آن‌ها را در می‌آورد و با این پول چیزی را که دوست دارد می‌خرد.

ما باید پول را تمیز نگه داریم و آن را
مجاله نکنیم و مراقب باشیم پولمان را گم
نکنیم.

فعالیت

۱- علی می خواهد یک توپ ۸۰۰۰ تومانی بخرد. اما فقط ۵۰۰۰ تومان دارد. چقدر باید پس انداز کند تا بتواند توپ مورد علاقه اش را بخرد؟

۲- مریم هر روز از پدرش ۱۰۰۰ تومان پول توجیبی می گیرد. او همه ی پول را خرج نمی کند. هر روز ۵۰۰ تومان در قلک پس انداز می کند. بعد از ۵ روز او چقدر پس انداز کرده است؟

۳- در جای خالی کلمه ی مناسب بنویسید.

در آمد   پس انداز   هزینه   کار کردن   لیست خرید

به پولی که از راه کار کردن به دست می آید ..... می گویند.
امیر پول خود را ..... می کند تا بتواند چیزی که دوست دارد
بخرد.

مریم و مادرش در فروشگاه ۲۰ هزار تومان وسایل و کالاهای خریدند. به پولی
که خرج کرده اند ..... می گویند.

سامان قبل از رفتن به مغازه ..... تهیه کرد.
در آمد یعنی پولی که از راه ..... به دست می آید.

پدر شما چه شغلی دارد؟ آیا مادر شما هم در خارج از خانه شغلی دارد؟ در درس قبل گفتیم که افراد کار می‌کنند. هر کسی شغلی دارد و از این راه درآمدی به دست می‌آورد.

● آقای مسعودی نقاش ساختمان است. نقاش ساختمان دیوارها، سقف‌ها، در و پنجره‌های ساختمان را رنگ می‌کند. او قبل از شروع رنگ‌کاری سطح دیوارها را با سنباده صاف می‌کند و سوراخ‌ها را با موادی پر می‌کند. سپس با قلم‌مو، غلتک و رنگ ساختمان را رنگ‌آمیزی می‌کند. نقاش ساختمان معمولاً هر بخش ساختمان را چند بار رنگ می‌کند تا رنگ خوب و یک‌دست شود.

آقای مسعودی ابتدا شاگرد یک استاد رنگ‌کار بود و به او کمک می‌کرد. بعدها وقتی خودش رنگ‌کاری را خوب یاد گرفت استادکار شد. نقاش‌ها لباس کار مخصوص می‌پوشند تا لباس‌های خودشان کثیف و رنگی نشود. همچنین آن‌ها از دستکش و ماسک استفاده می‌کنند تا مواد رنگی و بوی رنگ به بدن آن‌ها آسیب نرساند.

نقاش‌ها باید نکات ایمنی را رعایت کنند و زمانی که روی نردبان مشغول رنگ آمیزی هستند، خیلی مواظب باشند.

● فاطمه خانم، همسر آقای مسعودی، آشپز

است و در یک رستوران کار می‌کند.

آشپزها با استفاده از مواد مختلف مانند انواع گوشت، سبزیجات، برنج و ... غذاهای مختلف می‌پزند. آن‌ها ابتدا این مواد اولیه را تمیز می‌شویند سپس خرد و آماده می‌کنند.

فاطمه خانم، بیشتر سوپ‌ها و خورش‌ها را درست می‌کند. او قبلاً به صورت کارآموز هفته‌ای چند ساعت به آشپزخانه‌ی رستوران می‌رفت تا کم‌کم کار آشپزی را به خوبی یاد گرفت. حالا او تمام روزهای هفته از صبح تا ساعت ۳ بعد از ظهر در رستوران کار می‌کند.

آشپزها باید بهداشت و پاکیزگی را خیلی رعایت کنند. آن‌ها باید به طور مرتب دستان خود را بشویند و در هنگام پختن غذا از دستکش استفاده کنند. آشپزها همیشه لباس سفید به تن می‌کنند. آن‌ها همچنین کلاه مخصوص آشپزی بر سر می‌گذارند. فاطمه خانم هم در کار آشپزی نکات ایمنی را رعایت می‌کند. او موقع خرد کردن گوشت و سبزیجات و جابه‌جا کردن قابلمه‌های داغ مواظب است تا آسیبی به او نرسد.

آقای مسعودی و همسرش فاطمه خانم ۳ فرزند دارند. آنها از راه پولی که به دست می آورند، وسایل لازم برای زندگی خود و فرزندانشان را می خرند. آقای مسعودی و همسرش بخشی از دستمزد یا حقوقی را که می گیرند در بانک **پس انداز** یا ذخیره می کنند.

آنها هر وقت که بخواهند می توانند به بانک بروند و پولشان را از حسابی که دارند بگیرند. بانک به افرادی که پولشان را در بانک ذخیره می کنند یک **کارت بانکی** می دهد. افراد می توانند در موقع خرید به جای پول از کارت بانکی استفاده کنند. هر کسی به میزانی که پول در بانک دارد می تواند از طریق کارت بانکی خرید کند. به کمک معلم درباره ی تصاویر زیر توضیح دهید.

ما باید مراقب کارت بانکی باشیم. آن را کثیف یا گم نکنیم و آن را در اختیار دیگران نگذاریم.

فعالیت

- ۱- با توجه به تصویرهای درس، وسایلی را که نقاش ساختمان از آن استفاده می کند، نام ببرید.
- ۲- چرا نقاش از لباس کار و دستکش و ماسک استفاده می کند؟
- ۳- آشپزها در شغل خود از چه وسایلی استفاده می کنند؟ نام ببرید.
- ۴- آشپزها کدام نکات بهداشتی و پاکیزگی را باید رعایت کنند؟
- ۵- شما دوست دارید در آینده چه شغلی داشته باشید؟ در این باره با معلم و دوستان خود گفت و گو کنید.
- ۶- عبارتهای درست و نادرست را علامت بزنید.

نادرست	درست	
		با کارت بانکی می توانیم هر چقدر که خواستیم خرید کنیم.
		بانک مؤسسه ای است که پول های مردم را ذخیره می کند.
		ما نمی توانیم بیشتر از درآمدی که داریم خرج کنیم.

- ۷- همراه با پدر و یا مادر خود خرید کردن با کارت بانکی را تمرین کنید.

۱- با کمک معلم و خانواده یک لیست خرید برای چیزهایی که نیاز دارید تهیه کنید و به معلم بدهید.

۲- با کمک معلم و خانواده قلکی تهیه کنید. در یک زمان معین پول‌های پس‌انداز شده را از قلک بیرون بیاورید و بشمارید.

۳- با کمک معلم نمایش خرید از فروشگاه را در کلاس اجرا کنید و نکاتی مانند لیست خرید، مهارت‌های حساب کردن و خواندن قیمت، درست در آوردن پول و مجاله نکردن پول، گرفتن باقیمانده پول و ... را به طور عملی تمرین کنید.

۴- با کمک معلم و همراهی خانواده به طور گروهی هر یک، کاری را در کلاس انجام دهید. برای مثال تعدادی خوراکی را بسته‌بندی کنید یا تعدادی برچسب روی کالا بزنید و نظایر آن. معلم به ازای هر مورد مبلغی به شما می‌دهد. مثلاً هر بسته‌بندی ۵۰۰ تومان و ... سپس ببینید در یک ساعت چقدر کار کرده‌اید و درآمد هر یک از شما چقدر بوده است.

۵- چند نفر داوطلب شوید و مراحل تولید یک ساندویچ تخم‌مرغ را در کلاس اجرا کنید.

از دستکش یک‌بار مصرف استفاده کنید. یک نفر نان‌های ساندویچ را بیرون بیاورد و به نفر دیگر بدهد. نفر بعد تخم‌مرغ را پوست بکند و داخل آن بگذارد. نفر بعد گوجه و خیار شور را خرد کند و داخل آن بگذارد و نفر بعد آن را در کاغذ بپیچد. شما با یکدیگر همکاری کرده‌اید.

فصل ۵

کشور باشکوه من

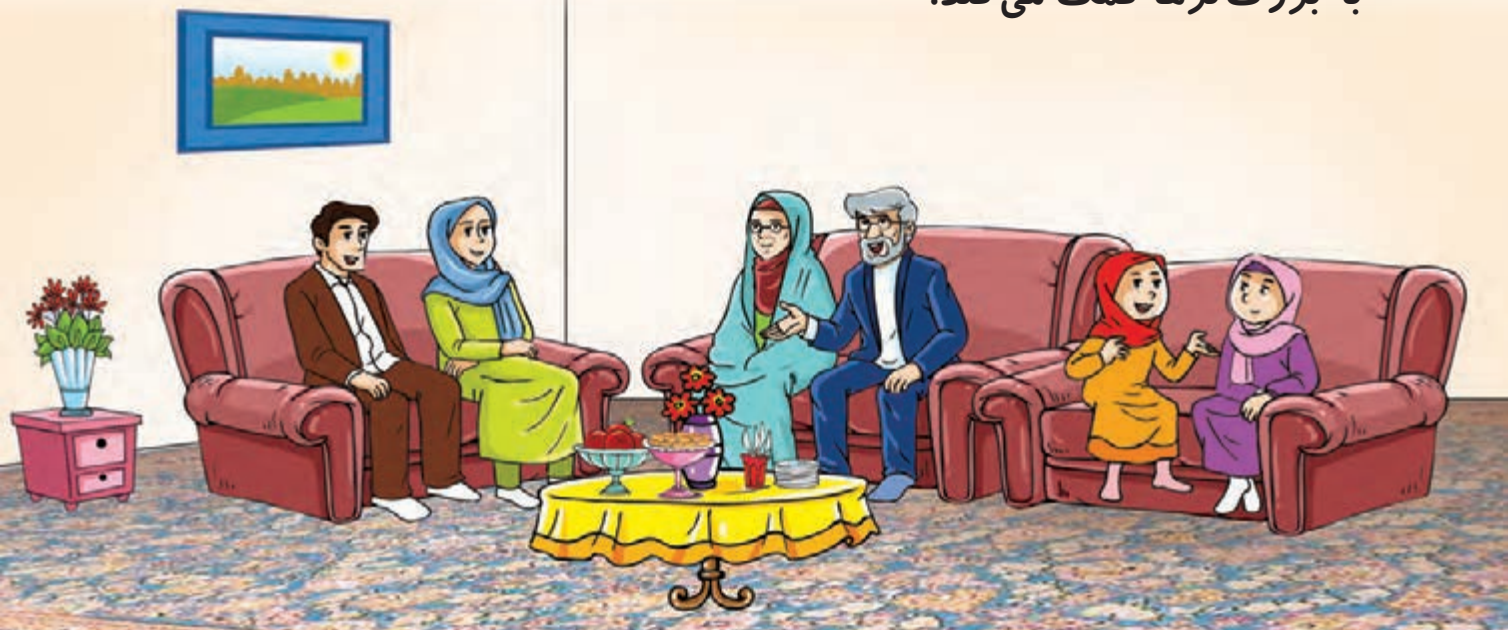
مردم ایران با آغاز فصل بهار و در عید نوروز، سال نو را جشن می‌گیرند. قبل از عید نوروز مردم خانه‌تکانی می‌کنند. یعنی خانه‌های خود را تمیز و مرتب می‌کنند.

سپس در لحظه‌ی تحویل سال همراه با خانواده، در کنار سفره هفت‌سین می‌نشینند. در سفره هفت‌سین چیزهایی مثل سیب، سبزه، سیر، سنجد، سرکه، سکه و سمنو قرار داده می‌شود.

در تعطیلات عید نوروز مردم به دیدن هم می‌روند و با لبخند و شادی به یکدیگر می‌گویند: **سال نو مبارک.**

سارا در اولین روز سال نو، لباس‌های پاکیزه و مرتب پوشیده است و به همراه خانواده خود به دیدن پدر بزرگ و مادر بزرگ می‌رود. سارا بعد از سلام و احوالپرسی سال نو را به همه تبریک می‌گوید. او در خوردن آجیل، شیرینی و شکلات زیاده‌روی نمی‌کند و در پذیرایی از مهمان‌ها به بزرگ‌ترها کمک می‌کند.

تبریز شهر بسیار بزرگ و پرجمعیت است. مردم تبریز هم به زبان ترکی آذری و هم به زبان فارسی صحبت می کنند.

شهر تبریز

آب و هوای شهر تبریز در فصل زمستان بسیار سرد و برفی است. کوه سهند در جنوب شهر تبریز قرار دارد.

مسجد کبود

کوه سهند

شهر تبریز جاهای دیدنی زیادی دارد. مسجد کبود، بازار تبریز، ارگ تبریز، پارک ائل گلی و مقبرة الشعرا از جاهای دیدنی تبریز است.

مقبرة الشعرا

مسجد کبود

ائل گلی

بازار تبریز از بزرگ ترین بازارهای ایران است. در بازار تبریز محصولات و تولیدات شهر تبریز مثل فرش های دستی و ماشینی، کفش های چرمی، آجیل و خیلی چیزهای دیگر به فروش می رسد.

کوفته تبریزی

بازار تبریز

کوفته تبریزی یکی از غذاهای معروف شهر تبریز است. نوقا و آجیل، سوغاتی های معروف شهر تبریز است.

آجیل

نوقا

۱- روی یک بلیت اتوبوس چه چیزهایی نوشته شده است؟ به تصویر بلیت اتوبوس سارا نگاه کنید و در قسمت زیر بنویسید.

۲- به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.
 ● خانه تکانی یعنی چه؟

● اگر شما به تبریز سفر کنید، چه چیزهایی به عنوان سوغاتی می‌خرید؟

● مردم تبریز علاوه بر زبان فارسی، به چه زبانی صحبت می‌کنند؟

۳- روی نقشه‌ی استان‌های کشور، استان آذربایجان شرقی را رنگ کنید.

استان آذربایجان شرقی با کدام استان‌ها همسایه است؟ شهر و استان محل زندگی خودتان را روی نقشه علامت بزنید و رنگ کنید.

از استان خودتان به شهر تبریز خطی رسم کنید.

۴- برای آنکه با اتوبوس به

شهر دیگری سفر کنیم، چه کارهایی را باید انجام دهیم. با کمک و راهنمایی معلم به ترتیب بنویسید:

..... ۱-

..... ۲-

..... ۳-

..... ۴-

آرامگاه کدام شاعر در شهر تبریز است؟

سعدی

حافظ

شهریار

فردوسی

نام چیزهایی که روی سفره هفت سین می گذارند را بنویسید.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

شهر شیراز مرکز استان فارس است و در جنوب کشور زیبای ما ایران قرار دارد. شیراز یک شهر بسیار قدیمی است. مردم شیراز به زبان فارسی با لهجه شیرازی صحبت می کنند.

حرم برادر حضرت امام رضا (علیه السلام)، معروف به شاه چراغ در شهر شیراز است.

تخت جمشید

تخت جمشید یکی از آثار تاریخی و بسیار دیدنی شهر شیراز است که هر سال گردشگران زیادی از آن دیدن می کنند. تخت جمشید در خارج از شهر شیراز است.

دروازه قرآن

دروازه قرآن، در ابتدای شهر شیراز قرار دارد و خیلی دیدنی است. بالای این دروازه قدیمی، قرآن است که مسافران به سلامت از زیر آن عبور کنند.

شیراز به شهر گل و بلبل مشهور است و باغ‌های زیبایی دارد. باغ ارم یکی از باغ‌های تاریخی و زیبای شیراز است.

آرامگاه دو شاعر معروف ایرانی یعنی حافظ و سعدی در شهر شیراز است.

آرامگاه سعدی

آرامگاه حافظ (حافظیه)

بازار وکیل

در شهر شیراز بازار معروفی به نام بازار وکیل وجود دارد. در **بازار وکیل**، پارچه و لباس‌های محلی شیرازی، آبلیمو، شربت بهار نارنج، مسقطی و خیلی چیزهای دیگر می‌فروشند. این‌ها سوغاتی‌های معروف شیراز است.

شربت بهار نارنج

مسقطی

۱- هر کدام از مکان‌های مذهبی زیر در کدام شهر قرار دارند؟

.....

.....

.....

۲- یاد گرفتیم که باید در کارهایمان با دیگران مشورت کنیم. به نظر شما، در کارهای زیر بهتر است با چه کسانی مشورت کنیم؟

- وقتی می‌خواهیم برای اوقات فراغت برنامه‌ریزی کنیم، .....
- وقتی می‌خواهیم با کسی دوست شویم، .....
- وقتی می‌خواهیم یک لباس جدید بخریم، .....
- وقتی مشکلی برای ما پیش می‌آید، .....
- وقتی می‌خواهیم بهتر درس‌ها را یاد بگیریم، .....

۳- پاسخ پرسش‌های زیر را بنویسید.

- بازار معروف شهر شیراز چه نام دارد؟
- آرامگاه کدام شاعران معروف ایران در شهر شیراز است؟

۴- با کمک و راهنمایی معلم و یا پدر و مادر، جاهای دیدنی شهر خود را در اینترنت جست‌وجو کنید.

۵- روی نقشه‌ی استان‌های کشور، استان فارس را رنگ کنید و بگویید این استان با کدام استان‌ها همسایه است؟
 شهر و استان محل زندگی خودتان را روی نقشه علامت بزنید و رنگ کنید. از استان خودتان به شهر شیراز خطی رسم کنید.

نام این بنای معروف در نزدیکی شیراز چیست؟

۱- به طور گروهی با کمک معلم، روزنامه دیواری (متن و عکس) درست کنید.

موضوع روزنامه دیواری: شهر یا استان محل زندگی دانش‌آموزان

نقشه‌ی شهر

نام کوه‌ها یا رودهای اطراف شهر

آب و هوای شهر

بناهای تاریخی و جاهای دیدنی

سوغاتی‌های معروف

لباس محلی

غذاهای محلی

۲- با اطلاعاتی که جمع‌آوری کرده‌اید و شناختی که از شهر خودتان پیدا کردید هر یک از شما به نوبت جلوی کلاس بایستید و چند دقیقه شهر خودتان را به دیگران معرفی کنید.

من در شهر ..... زندگی می‌کنم. شهر ما .....

.....

یادداشت: